

Васютіна Т. М.

НАСТУПНІСТЬ У ЗМІСТОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ УМІНЬ БАКАЛАВРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Роль вищої школи у підготовці конкурентоздатного фахівця на сьогодні зумовлена декількома факторами. По-перше, це завдання формування особистості, здатної актуалізувати свій потенціал, проявляти професійну компетентність, пов'язувати свої дії з очікуваним результатом, бачити проблеми, оволодіти педагогічною майстерністю. По-друге, переносом акценту у вузівській освіті з інформативності на конкурентоздатність, створення ситуацій, які сприяли б творчому саморозвитку, самовдосконаленню студента. По-третє, необхідністю розвитку таких професійно важливих якостей, які б відповідали вимогам соціуму, що швидко змінюється (усвідомлення значимості "Я" у власній долі, уміння адекватно оцінити життєві та професійні події, приймати рішення і брати за них відповідальність, будувати перспективи подальшої діяльності тощо) [6]. З огляду на це, в нашій статті основна увага зосереджена на особливостях формування комплексних кваліфікаційних умінь студентів спеціальності "Початкове навчання" як складових їх професійної компетентності, зокрема, розробленні змістово-технологічного забезпечення цього процесу.

Галузевий стандарт вищої освіти для освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" передбачає на кінець 4 року навчання оволодіння студентами багатьма комплексними кваліфікаційними вміннями [3]. На прикладі одного уміння покажемо особливості його формування в студентів Інституту педагогіки і психології та розкриємо змістово-технологічну сторону цього процесу за такою схемою: виробнича функція → типова задача → комплексне кваліфікаційне уміння (зміст, складові уміння, форми та засоби навчання) → державна атестація.

Однією із семи виробничих функцій освітньо-професійної програми бакалавра є – освітня функція, до складу якої входить така типова задача як формування системи уявлень та елементарних понять про об'єкти неживої природи [4]. Одним з комплексних кваліфікаційних умінь, підпорядкованих цій задачі є: "На основі раніше отриманих знань про будову речовини, призначення речовини для життя рослин і тварин, про масу тіла з метою формування знань про існування трьох агрегатних станів речовин вміти забезпечувати учнів знаннями про властивості твердих, рідких, газоподібних речовин, проводячи досліди та практичні роботи під час уроків та в позаурочній діяльності" [3, С. 25]. Простіше кажучи, уміння проводити досліди та практичні роботи на основі фундаментальних природничих та методичних знань.

Характеризуючи дане уміння, слід зазначити, що його формування відбувається з 1 по 4 курс в межах шести дисциплін. На першому і другому курсах – це фундаментальні дисципліни, а на третьому і четвертому – власне методичні (таблиця 1).

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО УМІННЯ

Курс	Дисципліна	Зміст уміння
1	Ботаніка Зоологія Землезнавство	Будова речовини Агрегатні стани речовини 1 Властивості твердих, рідких, газоподібних речовин 1 Значення речовин для життєдіяльності організмів
2	Дидактика	Поняття про досліди та практичні роботи під час уроків та в позаурочній діяльності як елемент практичного методу навчання
3	Методика викладання курсу “Я і Україна”	Знання про методику проведення дослідів та практичних робіт під час уроків та в позаурочній діяльності
4	“Людина і світ” з методикою викладання	Знання про методику проведення екскурсій на підприємство, в музей

Так, на першому курсі студенти вивчають значення речовин для життєдіяльності організмів, опираючись на знання про масу тіла, існування агрегатних станів речовини та властивостей твердих, рідких, газоподібних речовин, які вони отримали в загальноосвітній школі і поглиблюють у ВНЗ.

На другому курсі, вивчаючи існуючі методи навчання в сучасній дидактиці, майбутні вчителі знайомляться з дослідями та практичними роботами під час уроків та в позаурочній діяльності як елементами практичного методу навчання.

З “Методики викладання курсу “Я і Україна” студенти засвоюють особливості змістового наповнення дослідів та практичних робіт та методики їх проведення під час уроків та в позаурочній діяльності в кожному класі початкової школи. Особливий акцент робиться на теми: “Властивості води – рідини”, “Термометр”, “Ґрунт та його склад”, “Властивості повітря”, підбір необхідного обладнання, розробку відповідного плану-конспекту уроку.

На четвертому курсі, розвиток досліджуваного комплексного кваліфікаційного уміння продовжується в межах дисципліни “Людина і світ” з методикою викладання”. Вивчаючи даний курс, студенти оволодівають знаннями про методику проведення екскурсій на підприємство, в музей. Закріплення одержаних знань відбувається через самостійну організацію студентом екскурсії на виробництво. Зокрема, для формування досліджуваного уміння ми практикуємо екскурсії на такі підприємства як “Оболонь”, “Кока-кола” тощо. Після їх проведення студенти отримують завдання розробити тематику дослідів, пов’язаних з продукцією підприємств, придатних для проведення у позаурочній роботі. Наприклад, дослід на з’ясування властивостей дріжджів.

Крім зазначеного змістового наповнення досліджуване нами комплексне кваліфікаційне уміння має свої складові, які формуються відповідно до вказаних вище дисциплін (таблиця 2).

СКЛАДОВІ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО УМІННЯ

Курс	Дисципліна	Складові уміння
1	Ботаніка Зоологія Землезнавство	Спостерігати за перебігом явищ в природі і під час дослідів (діагностико-прогностичне) Формувати потяг до дослідництва (організаційно-управлінське)

Курс	Дисципліна	Складові уміння
2	Дидактика	<u>Конструювати, коригувати</u> план конспект уроку (організаційно-управлінське) <u>Обирати</u> необхідні досліді для отримання гарантованого результату
3	Методика викладання курсу “Я і Україна”	<u>Аналізувати</u> програми, підручники з метою встановлення змісту дослідів та практичних робіт; <u>класифікувати</u> досліді на демонстраційні та фронтальні (діагностико-прогностичне) <u>Розробляти</u> план-конспект уроку із дослідом, практичною роботою (організаційно-управлінське) <u>Добирати</u> необхідне обладнання для дослідів, практичних робіт проводити їх (операційно-діяльнісне) <u>Моделювати</u> урок з дослідом (організаційно-управлінське) <u>Спостерігати</u> за моделюванням уроку, <u>порівнювати</u> його із попереднім, <u>оцінювати</u> методику проведення (діагностично-прогностичні)
4	“Людина і світ” з методикою викладання	<u>Планувати</u> екскурсію в календарному плані, <u>організувати</u> її (організаційно-управлінські) <u>Конструювати</u> план-конспект екскурсії, наповнювати його змістом (організаційно-управлінське), передбачати наслідки (діагностико-прогностичне) <u>Проводити</u> екскурсію (операційно-діяльнісне)

Обрані підходи класифікації даних умінь опираються на дослідження В.І. Бондаря та І.М. Шапошнікової у напрямі управління формуванням конкурентноздатного фахівця [1]. У своїх працях вчені виокремлюють три групи умінь, яким підпорядковані усі комплексні кваліфікаційні уміння, що увійшли у Державний стандарт вищої освіти для студентів спеціальності “Початкове навчання” освітньо-кваліфікаційного рівня “Бакалавр”. Зокрема, операційно-діяльнісні уміння (обирати, складати, застосовувати, розробити, провести), діагностично-прогностичні уміння (аналізувати, порівнювати, узагальнювати, спостерігати, оцінювати) та організаційно-управлінські уміння (організувати, планувати, моделювати тощо) [1].

Стосовно технологічного забезпечення процесу формування комплексних кваліфікаційних умінь, то доречно згадати, що мають на увазі, говорячи про навчальні технології. Навчальна технологія – це цілісний алгоритм організації ефективного засвоєння знань, умінь і навичок, який характеризується оптимальною комбінацією основних навчальних компонентів (зміст, прийоми і методи, форми і засоби) з урахуванням вимог наукової організації праці, збереження і зміцнення здоров'я суб'єктів навчання, забезпечує досягнення запланованих навчально-виховних результатів [5].

У випадку формування конкретного комплексного кваліфікаційного уміння оптимальна комбінація основних навчальних компонентів передбачає поєднання його змістового забезпечення, відповідних прийомів і методів, форм і засобів навчання з врахуванням специфіки спеціальності. У нашому випадку, як зазначено вище, зміст досліджуваного комплексного кваліфікаційного уміння втілюється у програмах різних дисциплін, в межах яких воно формується і наповнюється новими елементами з 1 по 4 курс. Щодо форм організації навчально-виховної діяльності, то серед традиційних (практичних, лабораторних занять) у нашому навчальному закладі практикуються різні види педагогічної практики, які чи не найбільше сприяють формуванню у студентів

комплексних кваліфікаційних умінь. На формування досліджуваного нами уміння “працюють” практика “Шкільний день” (1-2 курс), пропедевтична (3 курс) та виробнича (4 курс) педагогічні практики. В ході їх перебігу студенти отримують певні завдання, виконання яких зумовлює формування складових уміння (таблиця 2).

Чільне місце під час формування комплексного кваліфікаційного уміння займають засоби навчання, розробці яких на кафедрі педагогіки і методики початкового навчання приділяється особлива увага. Наприклад, зміст програми з “Методики викладання курсу “Я і Україна” розструктуровано у практикумі та робочому зошиті на друкованій основі [2]. Як показує практика, таке розгалуження дозволяє максимально економити аудиторний час для використання різних методів та форм навчання, що, в свою чергу, сприяє більш ефективному засвоєнню знань умінь і навичок студентами та забезпечує досягнення запланованих навчально-виховних результатів. Для формування досліджуваного уміння у робочому зошиті представлені такі завдання: проаналізувати зміст програм та підручників для встановлення тематики дослідів та практичних робіт; скласти тематичний план однієї з тем курсу “Я і Україна” з врахуванням дослідів та підібрати до них необхідне наочне обладнання; розробити план-конспект предметного уроку і змоделювати його фрагмент; спланувати дослідну роботу в куточку живої природи та на географічному майданчику.

Завершальним елементом технологічного забезпечення процесу формування комплексного кваліфікаційного уміння є розроблення засобів його моніторингу. В умовах кредитно-модульного навчання з усіх дисциплін кафедри передбачено модульний та підсумковий контроль навчальних досягнень студентів. Дисципліни, в межах яких формується комплексне уміння проводити досліди та практичні роботи, не є винятком.

Особливо слід звернути увагу на розроблення завдань для державної атестації студентів спеціальності “Початкове навчання” ОКР “бакалавр”. Для перевірки рівня сформованості у студентів комплексних кваліфікаційних умінь, закладених у Державний стандарт, співробітники кафедри працюють над створенням відповідних завдань. Для перевірки досліджуваного у статті уміння, нами розроблено завдання, які враховуючи загальнокафедральні підходи, передбачають поділ на теоретичний і практичний компоненти (таблиця 3).

Таблиця 3

ОРІЄНТОВНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ
(ДЛЯ ДОСЛІДЖУВАНОГО УМІННЯ)

Тестові завдання	Комплексне кваліфікаційне завдання
<p>1. Речовина складається з: А) клітин; В) атомів, що об’єднуються в молекули; Б) молекул; Г) атомів, що не об’єднуються в молекули.</p> <p>Існують такі агрегатні стани речовини: А) рідкий; Б) твердий; В) газоподібний.</p> <p>Властивості води рідини такі: А) текучість; Г) без запаху; Ж) горючість. Б) не має власної форми; Д) прозорість; В) має форму; Е) безбарвність; Г) має запах; Є) має колір</p>	<p>Розробити тематику дослідів у куточку живої природи для учнів 4 класу</p>

Таким чином, питання розроблення змістово-технологічного забезпечення процесу формування комплексних кваліфікаційних умінь студентів спеціальності “Початкове навчання” у ВНЗ, на сьогодні, є досить актуальним. Основними особливостями його в Інституті педагогіки і психології є оптимальна комбінація таких початкових компонентів: змістового забезпечення (втілюється у програмах різних дисциплін), відповідних прийомів і методів, форм навчання (різні види педпрактики), засобів навчання (використання практикумів, робочих зошитів на друкованій основі) і засобів моніторингу (завдання для модульного, підсумкового контролів, розроблення завдань для Державної атестації).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар В.І., Шапошнікова І.М. Управління формуванням конкурентноздатного фахівця // Освіта і управління. – 2006. – Т.9. – № 2. – С. 20–27.
2. Васютіна Т.М., Телецька Л.І. Зошит для занять з методики вивчення курсу “Я і Україна” (для студентів педагогічних факультетів). – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. – 92 с.
3. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за спеціальністю 6.010100 “Початкове навчання” / За заг. ред. акад. АПН України В.І.Бондаря. – К., 2006. – 57 с.
4. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100 “Початкове навчання” / За заг. ред. акад. АПН України В.І.Бондаря. – К., 2006. – 140 с.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
6. Ольховая Т. “Я – будущий профессионал” // Высшее образование в России. – 2003. – № 6. – С. 98–99.

Врадій К. М.

СТРУКТУРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Як відомо, основним завданням освіти є всебічний і гармонійний розвиток особистості. Ця ідеальна мета безпосередньо пов'язана зі змістом педагогічного процесу: обсягом і характером умінь та навичок, якостей і властивостей, необхідних майбутньому вчителю для виконання своїх професійних обов'язків на високому рівні.

Одним з найважливіших напрямків розвитку освіти є інформаційне навчання студентів вищих навчальних закладів. Означена думка знаходить відображення в даній статті.

Уявлення про інформаційну культуру особистості широко використовується, але на наш час не є повністю вивченим. Багатьма педагогами, психологами, методистами воно використовується на інтуїтивному і побутовому рівнях. На побутовому рівні уявлення про ІК замінюються звичайною інформованістю людини, володінням деякою фактологічною складовою подій, що відбуваються в суспільстві, в також певними навичками взаємодії із засобами масової інформації. Буденні уявлення про ІК бідніші, і є менш повними у порівнянні з науковими.

У повному обсязі та всебічно у межах різноманітних підходів до культури проблема ІК особистості може бути розв'язана лише за умови комплексного її розгляду спеціалістами різного профілю, вченими різних спеціальностей. Нажаль, коли мова йде

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НПУ імені М. П. Драгоманова



Серія 17

Теорія і практика навчання
та виховання

Випуск 6

НБ НПУ



100074089

КИЇВ – 2007